

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

راهنمای معلمان و مربیان در

قصه نویسی

ویژه دانش آموزان پایه سوم

سازمان مدارس راه ایمان

تابستان ۱۴۰۴

سخنی با معلمان

قصه‌گویی و داستان‌نویسی راه موثری برای ارتباط بین افراد است. ما به قدرت داستان‌نویسی، برای توانمندسازی کودکان اعتقاد داریم و از طریق کلاس‌های داستان‌نویسی در مقاطع مختلف می‌خواهیم کودکان و نوجوانان را تشویق به نوشتن کنیم. از این طریق حس ارزشمندی و به طبع آن خودباوری در آنها تقویت می‌شود و کودکان می‌توانند آن‌گونه که می‌خواهند خود را ابراز کنند.

هدف ما از داستان‌نویسی، ترویج تفکر نقادانه و افزایش عزت نفس و اعتماد به نفس در بین کودکان است. این کلاس محیط امنی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند تا بتوانند خود را بیان کنند و راه‌های درست فکر کردن و درست تصمیم گرفتن را بیاموزند، به سادگی هر امری را باور نکنند و روش‌های مناسبی برای حل مشکلاتشان بیابند. شرایط امروزی زندگی ما به گونه‌ای است که می‌توان گفت تفکر نقادانه از پیش‌نیازهای رشد، موفقیت، رقابت و بقا محسوب می‌شود. برخی از کاربردهای تفکر نقادانه که در فرایند نوشتن نیز سودمند و موثر است، عبارتند از:

- چگونه سوالات بهتری بپرسیم و پاسخ‌های بهتری مطرح کنیم؟
- چگونه مستدل‌تر و عمیق‌تر فکر کنیم، حرف بزنیم و بنویسیم؟
- چگونه شباهت و تفاوت بین ایده‌ها و حرف‌ها و تحلیل‌های مختلف را ببینیم و ارزیابی کنیم؟
- چگونه مسائل و مشکلات را تعریف و تحلیل کنیم؟ (نوشتن می‌تواند راه خوبی باشد)
- در میان انبوه رسانه‌هایی که امروزه - تقریباً بدون استثناء - منافع و بقای خود را در اولویت قرار می‌دهند، چگونه می‌توانیم اطلاعاتی مفید و ارزشمند به دست بیاوریم؟
- چگونه دانسته‌ها و باورها و شناخت‌مان از جهان را پالایش کنیم و از تعصب و تنگ نظری و پیش‌داوری فاصله بگیریم؟
- چگونه شفاف‌تر فکر کنیم و حرف‌ها و نظرها و استدلال‌هایمان را به شیوه‌ای شفاف‌تر و متقاعدکننده‌تر به دیگران منتقل کنیم؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه از نگاه فردی دیگر و با چارچوب نگرشی متفاوت، به مسائل نگاه کنیم تا از این طریق، گفتگو و تعامل ما با دیگران ساده‌تر و سازنده‌تر باشد؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه به دیگران کمک کنیم تا مسائل و مشکلات خود و محیط اطرافشان را بهتر و شفاف‌تر ببینند و درک کنند؟

به این ترتیب می‌توان گفت نوشتن راه خوب و موثری است برای اینکه به بچه‌ها فکر کردن و مهارت حل مسئله را بیاموزیم، توانایی‌هایی که به آموزش آنها در میان درس‌های مدرسه بی‌توجهی شده است.

معلم و والدین عزیز به یاد داشته باشید کودکان می‌توانند آزادانه تخیل و خلاقیت داشته باشند، تنها از طریق این دو عنصر است که به کشف خود و دنیای اطراف می‌رسند. یکی از بهترین راه‌های تقویت خلاقیت در کودکان داستان‌نویسی است. این آزادی در تخیل باعث تقویت ارتباط آنان با هم‌نسلان و نسل‌های گذشته می‌شود و به حفظ و گسترش فرهنگ آنها کمک می‌کند.

کلاس‌های ما فقط قصه‌گویی و داستان‌نویسی نیست. ما در این کلاس می‌خواهیم در مورد تقویت تعاملات اجتماعی، مهارت‌های حل مسئله، حفظ فرهنگ ایرانی اسلامی، خودباوری و اعتماد به نفس و ... گفتگو کنیم و آموزش دهیم. کودکان از طریق فعالیت‌های هنری مانند (داستان‌گویی، داستان‌نویسی، نقاشی، نمایش خلاق و ...) می‌توانند ایده‌ها و پیام‌های پیچیده‌ای را به

اشتراک بگذارند، پیامهایی که بدون این فعالیتها میسر نیست، و البته فراموش نمی کنیم که کلاسهای داستان نویسی برای کودکان و نوجوانان باید سرگرم کننده، جذاب و مفرح باشد.

معلم و والدین عزیز بیایید دست در دست هم دنیای کودکانمان را هر چه زیباتر، رنگارنگتر و غنیتر کنیم و با قدرت داستان نویسی به تقویت خصوصیات مثبت اخلاقی کودکان کمک کنیم، به این امید که آنها در آینده به فردی مفید و موثر در جامعه تبدیل شوند.

شخصیت پردازی ۲

شخصیت‌ها خصوصیات مختلفی دارند که مانند لباس آن‌ها را به تن می‌کنند. اگر این لباس‌ها را باهم عوض کنیم، ویژگی‌های آن‌ها متفاوت شده و در نتیجه کنش‌های متفاوتی از خود نشان می‌دهند. با انجام فعالیت‌های این درس، مفاهیم مذکور برای بچه‌ها روشن خواهد شد.

دو لیست برای بچه‌ها آماده کنید. عنوان لیست اول «چه کسی» و عنوان لیست دوم «چه خصوصیتی» است. برای هر کدام از لیست‌ها، مواردی بنویسید. برای مثال:

- چه کسی؟ زرافه - کشاورز - گوزن - زنبور - غول
- چه خصوصیتی؟ شجاع - شکمو - ماجراجو - ترسو - باهوش

سپس یک نفر از لیست اول را به صورت تصادفی با یکی از خصوصیات لیست دوم ترکیب کنید. سپس ماجرای برایش بنویسید. (مثال: یک کفش پرنده پیدا می‌کند، وارد یک قصر مرموز می‌شود، مهمان عجیبی به صورت غیر منتظره وارد خانه‌اش می‌شود) سپس از بچه‌ها بخواهید چند جمله در مورد این قصه بنویسند.

حالا خصوصیت شخصیت را عوض کنید. منظور این است که خصوصیت دیگری از لیست دوم انتخاب کنید و دوباره همان ماجرا را برایش بنویسید و از بچه‌ها بخواهید بار دیگر چند جمله در موردش بنویسند.

در انتهای این تمرین برایشان توضیح بدهید که با عوض کردن خصوصیات و احساسات شخصیت‌ها، کنش‌ها و ماجراهای او هم عوض می‌شود.

تمرین:

۱/ یک قصه برای بچه‌ها تعریف کنید که دارای شخصیت‌های متعددی باشد. می‌توانید از قصه‌های کتاب‌های کانون پرورش فکری استفاده کنید. (برای مثال قصه‌ی سنگول و منگول)

سپس یکی از شخصیت‌های قصه (ببزقندی، گرگ، حبه‌ی انگور) را روی صندلی داغ بگذارید و سوال‌هایی از او بپرسید:

- بهترین دوستش کیست؟
- آرزوی او در زندگی چیست؟
- از چه چیزی بیش از همه می‌ترسد؟

۲/ با توجه به فعالیت ابتدایی این درس (لیست اول و دوم) شخصیت تازه‌ای خلق کنید و بعد او را به جای شخصیت تمرین قبل قرار بدهید. حالا بار دیگر آن قصه (ببزقندی) را روایت کنید.

۳/ لیستی از آرزو روی تخته بنویسید. برای مثال:

- آرزو دارد یک خانه‌ی درختی بزرگ داشته باشد.
- آرزو دارد بزرگ‌ترین خانه‌ی بازی دنیا را داشته باشد.

- آرزو دارد جنگل را نابود کند.

- آرزو دارد مدیر مدرسه شود.

سپس از بچه‌ها بخواهید برای هریک از آرزوها، یک شخصیت نقاشی کند یا بنویسند. به نظرشان چه شخصیتی این آرزو را دارد؟ انسان است یا حیوان؟ اسمش چیست؟

شخصیت‌های مثبت و منفی

در این درس می‌خواهیم به مفهوم قهرمان و ضدقهرمان بپردازیم. اما این اصطلاح را به بچه‌ها نمی‌گوییم. هدف ما صرفاً آشنایی بچه‌ها با مفهوم این دو است. تمرین‌های پیش رو در راستای همین مساله است.

برای شروع، قصه‌ای انتخاب کنید و برای دانش آموزان‌تان بخوانید. دقت کنید در این قصه، قهرمان و ضدقهرمان به صورت کلاسیک وجود داشته باشد. (دو شخصیتی که هدف مشترکی دارند اما مسیر متفاوتی برای رسیدن به هدف طی می‌کنند). برای این کار می‌توانید از کتاب‌های کانون پرورش فکری کودکان استفاده کنید. هم‌چنین می‌توانید از قصه‌ی زیر استفاده کنید:

«در انتهای جنگل بزرگ، یک گل عجیب وجود داشت که خاصیت جادویی داشت. این گل می‌توانست درمان هر بیماری و مرضی باشد. اما رسیدن به آن سخت بود. زیرا در راه رسیدن به آن یک دره‌ی عمیق و رودخانه‌ای خروشان قرار داشت. در روستا مرد حکیمی آدرس این گل را به چوپان داد و از او خواست گل را برایش بیاورد. چوپان مرد قوی و باهوشی بود. مرد حکیم می‌خواست با استفاده از آن گل، برای اهالی روستا دارو بسازد. اما فقط او دنبال این گل نبود. جادوگر بدجنسی در پی آن بود تا به با دست آوردن گل، برای خودش معجون جوانی درست کند. او قبل از چوپان به رودخانه رسید و از رود رد شد. وقتی چوپان به رودخانه رسید، با طناب پلی برای خودش درست کرد تا از آن عبور کند. اما در میانه‌ی راه، جادوگر طناب را پاره کرد و چوپان در رود افتاد. او هرطور شده خودش را نجات داد و به راهش ادامه داد. موقع رد شدن از دره جادوگر با جادو گرگ‌ها را وادار کرد تا به چوپان حمله کنند. اما چوپان راه مقابله با گرگ‌ها را بلد بود. او هرطور شده از گرگ‌ها عبور کرد و زودتر از جادوگر به گل رسید. اما جادوگر دست بردار نبود. او می‌خواست خودش صاحب گل شود. برای همین در راه چوپان تله‌ای گذاشت و او را گیر انداخت. جادوگر گل را از چوپان گرفت و رفت. چوپان بالاخره خودش را نجات داد. او که انتظار این حقه‌ی جادوگر را می‌کشید، گل اصلی را جایی مخفی کرده بود و یک گل معمولی با خودش برداشته بود. جادوگر به گمان این که گل جادویی را به دست آورده از چوپان و جنگل دور شد. چوپان با گل جادویی به روستا برگشت و آن را به مرد حکیم داد. مرد حکیم با استفاده از آن گل دارویی ساخت که بیماری اهالی روستا را درمان می‌کرد.»

از بچه‌ها بخواهید در مورد شخصیت‌های قصه‌ی فوق گفت‌وگو کنند. دو شخصیت اصلی قصه چه کسانی بودند؟ هر کدام از آن‌ها برای رسیدن به چه چیزی تلاش می‌کردند؟ چه هدفی از رسیدن به آن داشتند؟ کدام، موجود خوبی بود و کدام، بد؟ چرا؟

تمرین:

۱/ به بچه‌ها بگویید به داستان‌ها یا فیلم‌ها و انیمیشن‌هایی که دیدند فکر کنند و شخصیت‌های خوب یا بدشان را به یاد بیاورند. سپس در مورد آن‌ها و کارهای خوب یا بدشان گفت‌وگو کنند.

۲/ به دانش آموزان بگویید یک شخصیت منفی طراحی کنند، یعنی شخصیتی که کارهای بدی انجام می‌دهد. عکسش را نقاشی کرده و برایش نام انتخاب کنند.

۳/ از بچه‌ها بخواهید چند جمله در مورد شخصیت منفی خودشان بنویسند. جمله‌ها طوری باشد که مشخص شود چرا آن شخصیت منفی است.

۴/ در پایان به آن‌ها بگویید به نظرشان چه شخصیتی می‌تواند این شخصیت منفی را شکست بدهد؟ در مورد شخصیت مثبتی که با او در تقابل است چه می‌دانند؟ اسم آن شخصیت و خصوصیاتش را بنویسند.